

KONUŞUYORUM AMA ANLAYAMIYORUM!

İngilizce Sözcüklerin Etimolojisi

Yazar
SEZER SARIÖZ

Editör
Çiğdem Uğurlu

Yayınevi
Yazardan Direkt – Turkey

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden ve Yazardan izin almadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-605-9385-06-0

Baskı ve Cilt
Form Baskı Teknolojileri
Şerifali Mah. Şehit Sokak No: 16/1 Ümraniye/İstanbul
Tel: (0216) 337 37 96
Matbaa Sertifika No: 31613

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

O(LOGY)

*“Cehalet Tanrı’nın laneti olduğuna göre, bilgi göklere
uçabileceğimiz kanatlardır.”⁴*

⁴ (Henry VI Bölüm 2, 4. Perde 7. Sahne) “Ignorance is the curse of God,
knowledge the wing wherewith we fly to heaven.” William Shakespeare

İnsanoğlu varoluşundan bu yana, arkeolojiden antropolojiye, filolojiden biyolojiye birçok konuda bilgiye ulaşmaya çalışmıştır. Bu bölümde *-logy* ile biten sözcüklerden bahsedeceğiz. Yunanca *-logia* “konuşmak” anlamına gelen *legein* sözcüğünden gelir. Bu sözcük de “sözcük, düşünce” anlamlarına gelen *logos* sözcüğünden geldiği için, burada ağızdan çıkan her sözün mantıklı olması gerektiğini anlıyoruz. İncil’de⁵ “Başlangıçta *logos* vardı. *Logos* Tanrı ile birlikteydi ve *logos* Tanrı’ydı”, der. Burada *logos* “söz” anlamı ile düşünülerek “Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı ile birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı” olarak dile çevrilmiştir; ancak, *logos* sözünün tercümesi *logos*’un anlamını tam olarak karşılamıyor. *Logos* yalnızca söylenen bir söz değildir; *logos* “düşünce, mantık”tır. Bu bölümde sonu *-(o)logy* ile biten sözcükler, kendisinden önce gelen sözcüğün “bilim”i anlamına gelir.

***etymology* - etimoloji, “gerçek anlam bilimi”**

Latince “sözcüğün gerçek anlamı” demek olan *etymon*’dan türeyen sözcük, Yunanca “gerçek, doğru” anlamına gelen *etumo* sözcüğünden türemiştir ve dilimizde “etimoloji, köken bilimi” olarak geçer. Etimoloji, sözcüklerin kökünü inceleyen bilimdir ve elinizde tuttuğunuz kitap bir etimoloji kitabıdır.

***anthropology* - antropoloji, “insanbilimi”**

Yunanca “adam, insan” anlamlarına gelen *anthrōpos*’tan türeyen sözcük, dilimizde “insanbilim, antropoloji” olarak

⁵ (John 1:1) “*In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God.*”

kullanılır. Bu bilim dalı insanın kökenini, biyolojik, kültürel ve toplumsal özelliklerini inceler.

geology - jeoloji, “yerbilimi”

Yunanca “yer, yerküre, dünya” anlamına gelen *geō-* dilimizde “jeoloji, yerbilimi” olarak kullanılır. Jeoloji; dünyanın yapısını, tarihini inceler. Ayrıca *geo-* Yunan mitolojisindeki Yunan toprak tanrıçası Gaia’dır. Mitolojiye göre tüm tanrılar onun Gök tanrısı (*Uranos*), Deniz tanrısı (*Pontus*) ve Yeraltı tanrısı (*Tartarus*) ile birleşmesinden doğmuştur.

archaeology - arkeoloji, “eskinin bilimi”

Yunanca *arkhaios* sözcüğü, “başlangıç” anlamına gelen *arkhē*’den türemiştir. Sözcük, dilimizde “arkeoloji, kazibilimi” olarak kullanılır. Arkeoloji, bizden önceki toplumların yaşam biçimlerini, onların kalıntılarını, binalarını, çanak çömleklerini inceleyerek öğrenmemizi sağlar.

entomology - entomoloji, “böcek bilimi”

Yunanca “böcek” anlamına gelen *entomon* sözcüğünden türemiştir. Bu sözcük de “ikiye bölmek” anlamına gelen *entomos* sözcüğünden gelir. Bir karınca ya da arının minik parçalardan oluştuğunu düşünürsek, sözcüğü kolaylıkla hatırlayabiliriz. Yunanca *entomos* “içinde” anlamına gelen *in-* ile “kesmek” anlamına gelen *temnein*’den oluşur. Dolayısıyla, *entomos* “içinden parçalı, içinde kesintili olan” demektir. Ayrıca, İngilizce “böcek” anlamına gelen *insect* sözcüğü Latince *insectum* sözcüğünden İngilizceye geçmiştir ve sözcük anlamı olarak “küçük parçalara ayırmak” demektir. İngilizcede “kesmek” ile oluşan bir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TIPTA KULLANILAN SÖZCÜKLER

TIP

*“Tıbbın amacı, hastalığı önlemek ve ömrü uzatmaktır;
ancak, asıl amacı doktora duyulan ihtiyacı ortadan
kaldırmaktır.”⁶*

Sağlığı koruma, hastalığı önleme, yatıştırma ve tedavi etme bilimi ve sanatı olarak tanımlanan “tıp” sözcüğünün, İngilizcesi *medicine*’dir. *Medicine*, Latince “doktor sanatı” anlamına gelen *medicīna ars*’tan gelir. Bu da “doktora ait, doktor tarafından” anlamlarına gelen *medicīnus* sözcüğünden gelir. Dilimizde “tıp” sözcüğünün kökeni Eski Mısır’daki Yunancası *Thebai* olan Teb kentinden gelir. Eski Mısır’ın en önemli sağlık merkezi olan kentin totemi, yani kutsal nesnesi, yılanıdır. Ayrıca, öldükten sonra doktor olarak üne kavuşan ve Mısır tanrısı Ptah’ın oğlu sayıldığı için tanrılaştırılan İmhotep, Antik Yunan’da sağlık ve tıp tanrısı Asklepios ile özdeşleştirilmiştir. Asklepios, değneğe sarılı yılanla tasvir edilir. Ancak tıpta daha yaygın olarak kullanılan sarmal şeklinde iki yılanı simgeleyen asa, Yunan mitolojisinde tanrıların habercisi Hermes’e ait olan “kadüse”dir (*Cadeceus*). Hermes’in kadüsesinde topuz başlıklı bir baston, bastonun altında açılmış iki kanat ve kanatların altında bastona sarılmış iki yılan görülür. Efsaneye göre Hermes, kavga eden iki yılanı asası ile ayırarak barıştırır. Dolayısıyla, birbirine sarılmış iki yılanlı asa uzlaşma sembolüdür. Tıp; diş hekimliği, veteriner hekimliği, psikoloji gibi birçok farklı bilim dalını içerir.

⁶ William James Mayo

antibiotic - antibiyotik, “yaşama karşı”

Antibiotic, Yunanca “karşı” anlamına gelen *anti-* ile Latince “yaşam” anlamına gelen *biotikos* sözcüklerinden oluşmuştur. Etimolojik olarak “canlı organizmalara karşı” anlamına gelen “antibiyotik” sözcüğü, bazı canlılar tarafından üretilen ve vücuda girmiş olan zararlı bakterilerin çoğalmasını durdurabilen ya da onları yok edebilen penisilin gibi ilaçlar için kullanılır. Sözcük, ilk kez 19. yüzyılda Nobel Ödüllü Ukrayna-Amerikalı mikrobiyolog Selman Waksman tarafından kullanılmıştır.

diabetes - diyabet, “şekeri böbrekten geçiren”

Latince “içinden geçerek” anlamına gelen *diabētes* sözcüğü, “arasından, öbür tarafa geçirerek” anlamına gelen *dia-* ile “yürümek, gitmek” anlamına gelen *bainein* sözcüklerinden oluşmuştur. Dilimizde “diyabet, şeker hastalığı” olarak kullanılır. Diyabet hastalığı; çok yeme, içme ve aşırı idrara çıkma ile karakterize edilen hastalıktır.

anaesthesia - anestezi, “duyusuzluk”

Yunanlı filozof Platon tarafından *anaesthesia* olarak kullanılan sözcük, Yunanca “duygu” anlamına gelen *aisthēsis* ile “olmayan” anlamına gelen *an-* ön ekinen meydana gelmiştir. Etimolojik olarak “duyusu olmama” olarak çevrilen sözcük, dilimizde de “anestezi” olarak “duyu yitimi, hissizlik, uyuşma” anlamında kullanılır. Anestezi, ameliyat sırasında hastanın ağrı duymaması için yapılır. Yapay anestesisi ilk kez İngiliz kimyager Sir Humphry Davy tarafından 1800 yılında başarıyla kullanılmıştır.

myopic - miyop, “kapalı göz”

Myopic, Yunanca “kapalı” anlamına gelen *muein* ile “göz” anlamına gelen *ōps* sözcüklerinden oluşmuştur. Dilimizde

“miyop” olarak kullanılan sözcük “uzağı iyi göremeyen kişiler” için kullanılır. Bu kişilerin gözlük veya lens takmamaları halinde uzağı iyi görmeleri için gözlerini kısmen kapamaları gerektiğini düşünürsek sözcüğü hatırlamak daha kolay olur.

haemophilia - *hemofili*, “kan sevgisi”

Haemophilia, Yunanca “kan” anlamına gelen *haima-* ile “sevgi” anlamına gelen *-phil* son ekinden oluşan “hemofili” bir “kan hastalığı” olup, ufak yaralarda dahi “aşırı kanama rahatsızlığı” anlamına gelir.

hypertension - *hipertansiyon*, “yüksek gerilim”

Hypertension, Yunanca “aşırı, yüksek” anlamına gelen *hyper* ile Latince “gerilme, gergin” anlamlarına gelen *tendere* sözcüklerinden oluşmuştur. Dilimizde “hipertansiyon, yüksek tansiyon” olarak kullanılan sözcük “yüksek kan basıncı” anlamına gelir. Bu sözcüğün zıttı olan “tansiyon düşüklüğü” için “hipotansiyon” sözcüğünden ziyade “düşük tansiyon” sözcüğü kullanılır. İngilizcesi *hypotension* olan sözcük, Yunanca “altında, yetersiz” anlamlarına gelen *hypo* sözcüğünden gelir.

pharmaceutics - *farmasötik*, *eczacılık* “ilaç, hap”

Dilimizde daha çok “eczacılık” olarak kullandığımız *pharmaceutics*, Yunanca “ilaç, hap” anlamlarına gelen *pharmakon* sözcüğünden türemiştir. Yurt dışında özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde görmeye alışık olduğumuz, eczacılığın sembolü olan Yeşil Artı işaretli tabelaların olduğu dükkanlarda *pharmacy* sözcüğünü okuruz. “Eczane” anlamına gelen *pharmacy* sözcüğü *pharmakon*’dan gelir. Fransa’da 1984 yılında Ulusal Eczacılık Birliği tarafından